

miként a németek, a csehszlovákiai magyarok is háborús bűnössé nyilvánították, minek következtében megfosztották őket nemcsak állásuktól, nyugdíjuktól, hanem az állampolgárságuktól is. 1945-1948 a jogfosztottság éveiként vonultak be a történelemben, persze esetünkben csak a szlovákiai magyarokéba. A megmaradt tanítók egy része önként áttelepül(t)hetett Magyarországra. Voltak, akik az ominózus lakosságcsere keretében, de olyanok is akadtak, akik később családotól szöktek át a zöld határon, még inkább az Ipolyon, de a Dunán is. Odaát sem lett rózsás a helyzetük. 1946. július 21-én létrehozták Pozsonyban a Központi Reszlovakizációs Bizottságot, és minden településen a helyi bizottságokat. Ami szomorú, az utóbbiak tagjai többségükben a magyarok közül kerültek ki. A nyilatkozatot, miszerint kéri maga és a családja nemzetiségének megváltoztatását (szabad fordításban, szlovákra való visszaállítását), 135 317 családfő írta alá, ami 362 679 személyt érintett. A tanítók közül 683-an tették meg ugyanezt, ám míg az egyszerű emberek között nem válogattak, a tanítók esetében csak 217-nek teljesítették a kérelmét (őket Szlovákia hegyei közé, szlovák falvakba helyezték tanítani), a többi, ha kellett, mehetett napszámosnak, de állami cégeknél erre sem voltak jók. Az egy másik kérdés, hogy a magát szlováknak valló magyarok többsége egy kukkot sem tudott szlovákul, de ha valamelyiküknek városban akadt elintézni valója, még az utcán is (ez volt a legkevesebb) lehurrogták, ha meg mert szólalni anyanyelvén.

Az iskolaköteles gyerekeknek 1945. szeptember 1-jétől szlovák tanítási nyelvű iskolába kellett járniuk, már ahol megnyíltak ilyenek. Voltak tájegységek, ahol csak két évvel később, így, e sorok írójának szűkebb pátriájában, a Csilizközben is. Sok hír járt arról, hogy a szlovák tanítók embertelenül bántak a magyar gyerekekkel, ami szintén nem általánosítható, mert köztük is voltak lelkiismeretesek, akikről érdemes lenne megemlékezni.

A köztudatban úgy él, hogy 1950 szeptemberében nyíltak meg a magyar iskolák, de ez sem egészen pontos, mert egyes szlovák iskolák mellett – jó lenne tudni, valójában hol – már az 1949/50-es tanévben kísérletképpen magyar osztályok indításával is megpróbálkoztak. Ám a kísérlet kiválóan sikerült, mert tanév közben mintegy ötezer gyereket írtattak át szüleik ezekbe

az osztályokba, s ez a szám végül több mint harmincezerre duzzadt. No persze nemcsak úgy magától, hiszen 1949. március 5-én Pozsonyban megalakult a Csemadok. Megkezdődött – persze, nem spontán, felszabadult lelkesedéssel, ahogyan utólag sokan gondolják, hanem konkrét személy(ek) hatóságoknál kilincselő megfontolt szervező munkája által – a szerkezeti felépítése, s egyúttal a bátrabb magyarok, leginkább a Csemadok-tagok, a leendő iskolák számára intenzív tanuló-toborzásba kezdtek. Csakhogy a képezett tanítók száma mindössze 110 volt. A reszlovakizáltak nem lehettek iskolaalapítók, azért mert ők itthon sem voltak, és azok sem lehettek, akik szlovák iskolákban vállaltak állást. Természetes, hogy itt is akadhettek kivételek. Hogyan sikerült mégis a hiányt pótolni? Mi másként, mint úgynevezett gyorstalpalással. Először hathetes tanfolyamokat szerveztek, Hartmann József és Ozorai Ferenc, dunaszerdahelyi tanárok vezetésével Pozsonyban, majd egyéves képzés indult meg, aminek elvégzésével a jelöltek szakértségi bizonyítványt nyertek. Végül, régi mintára, négyéves tanítóképzők nyíltak, 1950 szeptemberében Pozsonyban, 1953-ban Rozsnyón, és kihelyezett esti tagozatos osztályokat is nyitottak egyes gimnáziumokban, mint például Párkányban is. A tanítóképzőnek levelező tagozata is volt. Erre leginkább azok a tanítók jártak, akik hathetes tanfolyammal kezdték meg pályájukat. Így sikerült mintegy tíz esztendő alatt pótolni előbb az alsó tagozatban, majd a felsőben és a középiskolákban is a pedagógushiányt.

Annyi még tán idetartozik, hogy az I. Csehszlovák Köztársaság idején miniszteri rendelet írta elő, hogy a néptanítók, a nevelői-oktatói munkájuk mellett, az államtól vagy az egyházközségtől kapott bérezésük fejében (tehát nem külön jutalomért) kötelesek működési helyükön mind az ifjúság, mind a felnőtt lakosság körében szociális és iskolán kívüli kulturális munkát végezni, amit az igazgatóknak volt kötelességük számon tartani, a tanfelügyelők pedig a nyilvántartást ellenőrizték. Az újra megnyílt iskolák pedagógusai számára ezt már nem írták elő, de a szokásjog alapján a települések vezetői és a lakosság elvárta tőlük egészen az 1989/90-es rendszerváltozásig. Viszont vannak még települések, ahol – legyünk őszinték – az iskoláik megmaradásának érdekében e munkát a tanítók mindmáig nem hagyták abba.

A Dunaszerdahelytől kőhajításnyira fekvő Nagyabony község kisiskolájáról először 1781-ben, a Batthyányi vizitációként ismert tanfelügyelői jelentésben esik először említés. Római katolikus felekezeti iskolaként alapították. A két évszázadnál régebben fennálló iskolánkat máig meg tudtuk őrizni: mi tagadás, nagy erőfeszítések árán, mert sajnálatos módon, bizony minket is elért a kisiskoláinkat szorongató idők kísértete.

Vezérlő elvünk szerint: faluközösségünknek és szélesebb közösségünknek addig biztató a jövője, amíg a nemzetünket és az anyanyelvünket őrző hit és tudás forrása, a „templom és az iskola” megmarad, amíg azok falai közé a felnövekvő nemzedékek folyamatosan járnak tudnak, akarnak, s lesznek, akik ezt akarják.

Mindennapjaink valósága láttán egyre fontosabbnak bizonyul, hogy a templom és az iskola elengedhetetlen szerepe mellett mily nagy a család szerepe is. A családé, melynek változó intézményében sajnálatos módon ereszt gyökeret a szemlélet, mely szerint a gyermek kedvezőbb érvényesülése nem az anyanyelvi, hanem az állanyelvi iskolán át vezet a szebb jövőbe. Nemkülönböztetve áldatlan az egyre kevesebb gyermeket vállaló léteszme. Küzdeni ellene nehéz, keserves feladat, de feladhatatlan, noha a várakozáshoz képest kevésbé gyümölcsöző. Tudjuk, a családok egyre kevesebb gyermeket vállalnak. Teszik ezt akár az önzés, akár a szociális sanyarúság okán, igazi felmentés egyikre sincs.

Bödök Mária
Nagyabony község polgármestere

A nagyabonyi kisiskola

Örülni annak sem lehet, hogy sokan úgy vélik: jobb, ha a gyermek városi iskolába jár. Az élet ezt nem minden esetben igazolja, hiszen a nagyobb iskolák aligha képesek olyan meghitt, szinte családi légkört biztosítani, mint a mi kisiskoláink. A régi, évszázados modell nem ellenkezik a fejlődéssel. Hitem és meggyőződés szerint ezért is áldásosabb, ha a gyermek a saját falujának iskolájában, a saját közegében járja végig az iskolát. A közösségépítésnek ez szerves része. Íratlan szabály, szokás, ha úgy tetszik, hagyomány kéne maradjon a régi gyakorlat, amikor a gyermek a saját falujának iskolájában tanulja meg a betűvetést. Bebeszólni nem lehet, hiszen magánügy, hogy valaki a szomszédos városi iskolába utaztatja-e iskolaköteles gyermekeit, vagy a falusi lakóhely iskolája mellett dönt. Ténynek azonban tény, hogy a kisiskolák ezért is lesznek egyre kisebbek.

Így van ez nálunk, Nagyabonyban is, ahol egy-egy tanteremben folyik az első és harmadik, valamint a második és a negyedik összevont évfolyamok tanulóinak oktatása. A két osztályba összevont négy évfolyamban az iskola igazgatónőjével együtt két pedagógus és egy nevelőnő foglalkozik a – tavalyinál az idén immár több – tizennyolc tanulóval, akik közül két gyermek a szokásosnál nagyobb odafigyelésre szorul.

Nagyabony előjárói 1934-ben egyhangúan határozták el, hogy iskolát építenek. Egy esztendő múltán már állt is a háromtantermes iskolaépület.

Köszönet eleink bölcsességéért, akik tudták: aki iskolát alapít, az a jövőnek dolgozik. A jövő azonban nem igazán hálás, a jelen még kevésbé, mert kevés a gyermek. Mindenütt kevés, így nálunk, Nagyabonyban is. Ennek okai, körülményei országos szinten azonosak, a gondról aligha lehet újat mondani.

Hasonlóképpen nagy felelősséget ró a pedagógusainkra és az önkormányzatunkra is az a körülmény, hogy az iskolánkban tanuló gyermekek többsége roma nemzetiségű gyermek, akik nem minden esetben eszményi, szociálisan stabil családi háttérből érkezve próbálnak megbirkózni az iskola napi próbáival. Az emlékezet szerint Nagyabony mindenkor iskolájában voltak cigány gyermekek, akiket a közösség – talán az egykor általánosabb szegénység okán – befogadott, s akik jobban integrálódtak a közösséghez. A jelenkori hátrányosság összetevői azonban bonyolultabbak, mint hajdan voltak, amikor az emberek életében nagyobb volt a rend, lassúbb volt a ritmus, erősebb volt a szolidaritás, s a zártabb faluközösség íratlan belső szabályai is megbízhatóbban működtek, mint napjainkban, amikor gyakran az írott törvénnyel sem mindenki azonosul.

Kisiskolánk megmaradásának azonban más, elsődlegesen anyagi természetű feltételei is vannak. Ezeket eddig leküzdöttük, bizvást leküzdjük a jövőben is. Az állam szűkmarkú, garasos, mintha nem akarná megérteni, hogy mire van szüksége a kisebb

településeknek és a kisdíákoknak. Az önkormányzati fenntartással működő kisiskolák többet érdemelnek: különös elbánást, több állami áldozatot, ha úgy tetszik, kényeztetést érdemelnének.

A nagyabonyi önkormányzat igyekszik megkülönböztetett elbánásban részesíteni a falu kisiskoláját – akkor is, amikor az önzetlen segítő akaratot a szegényes anyagi lehetőségekkel kell összebekíteni. Az önkormányzat a lehetőségeihez viszonyítva jelentős összegekkel és rendszeresen hozzájárul a tanulók étkeztetéséhez, a tanszer-árakhoz, az iskola fenntartási költségeihez, az erdei iskolával kapcsolatos kiadások fedezéséhez, az iskolai kirándulásokhoz, az alkalmi utaztatások költségeihez, amikor Nagyabonyon kívüli fellépésekre utaztatja a gyermekeket, akik egyébként igen aktívan vesznek részt a helyi kulturális életben is. Nincs olyan anyák napja, nyugdíjasaink napja, nincs olyan Csemadok-rendezvény, karácsonyi ünnepi műsor, egyéb közösségi rendezvény, amelyen a kisiskolásaink ne lépnének fel. És nincs olyan nemzeti ünnepnap, a magyarságtudatunk, anyanyelvünk megőrzését, erősítését segítő márciusi, októberi megemlékezés, melynek a gyermekek ne lennének a részesei. Ez így természetes, így nagyszerű és így követendő, hogy gyermekeink velünk együtt ünnepeljenek.

Ígérem, megőrizzük ezt a kisiskolát, melynek padsoraiból számos derék, művelt ember lett hasznos és megbecsült tagja a szlovákiai magyar közösségnek.